

Arie Wilschut

Arie Wilschut is lector Didactiek van de Maatschappijvakken. Hij promoveerde in 2012 op het proefschrift *Beelden van tijd. De rol van historisch tijdsbewustzijn bij het leren van geschiedenis*.

Wat is volgens u het belangrijkste in het geschiedenisonderwijs?

Dat leerlingen leren inzien hoe bepaalde episodes uit het verleden, en met name de verhalen daarover, voor ons nu van betekenis kunnen zijn. Het onderwijs houdt zich helaas veel te veel bezig met het reproduceren van feitelijke kennis waarvan iedere leraar eigenlijk wel weet dat die op termijn beslist weer zal worden vergeten. Onderwijs zou meer probleemgericht moeten zijn. Bijvoorbeeld: hoe komt het dat in alle culturen van de wereld godsdienstige gebouwen centraal staan in de omgeving, terwijl dat in de moderne westerse samenleving kantoorstorens en andere statussymbolen zijn? Door die vraag te beantwoorden, leer je veel over geschiedenis, maar ook over het betrekkelijke van onze huidige westerse cultuur. Dat is de betekenis van geschiedenis.

Ben Vriesema is
redacteur van Kleio.

Welke historische persoon spreekt u het meeste aan?

De Pruisische koning Frederik de Grote, dat komt vooral door de originele opvattingen over het koningschap die hij zich durfde aan te meten en het feit dat hij behalve vorst (en militair!) ook filosoof, musicus en kunstenaar was. Zijn verlichte, uiterst rationele opvattingen spreken me zeer aan. De tijd waarin heldere denkers, in een Europa dat nog overheerst werd door irrationale machten, probeerden nieuwe wegen in te slaan, spreekt mij sowieso zeer aan.

Wat is uw dierbaarste bezit dat ook historische waarde heeft?

Ik heb een oude Statenbijbel die in 1819 is uitgereikt aan Maarten Wilschut en Grietje van Gelder bij hun huwelijk. Zoals gebruikelijk in protestantse families werden op de schutbladen geboorten, huwelijken en sterfgevallen weergegeven. In de meeste gevallen blijft het bij een simpele vermelding van het feit en de datum. Omdat de ruimte op de schutbladen op was, staan de volgende generaties op losse briefjes. Eén van die briefjes bevat een opmerkelijke ontboezeming:

'Den 15 April 1878 is overleden mijne huisvrouw Maria van der Linden geboren 9 Mei 1847, alzo oud zijnde 30 jaren, 11 maanden en 6 dagen. De ziekte die haar ten grave sleepte nam in September 1877 door drooge hoest, pijn in de zijde en bloed opgeven een aanvang, nam allengs in hevigheid toe, wierp haar ruim zes weken voor haar sterven op het ziekbed, waarop door zware koorts op koorts haar lijden vermeerdende, hare krachten afnamen, bij al hare zwakheid den 10 April nog ontijdig een doodgeboren dochter baarde en in den nacht van 15 April om twee uren (zijnde maandags) den laatsten adem uitblies, mij nalatende 6 kinderen, zijnde 5 gonen en een dochter. Gedenkt mijner, Mijn God! ten goede. M. Wilschut.'

Als je zo iets leest, gebeurt er wel iets met je, gewoon omdat je over-overgrootvader het heeft geschreven.

Welke historische film heeft de meeste indruk op u gemaakt?

Doctor Zhivago. Een film uit 1965, die ik in de jaren zeventig gezien heb. Het mooiste van die film vind ik de identificatie die je in het begin opbouwt met het perspectief van de revolutionairen die tegen de tsaar in opstand komen, om vervolgens te ontdekken dat diezelfde revolutionairen zich ontwikkelen tot de meest hardvochtige bolsjewistische tirannen, waardoor je weer gaat sympathiseren met hun slachtoffers. In de jaren zeventig was het nog normaal om als student links te zijn en te denken dat het communisme minder erg was dan het fascisme. Deze film zette je ook wat dat betreft aan het denken.

Wat is de recentste 'historische sensatie' die u heeft gehad?

Kort geleden was ik een paar dagen in Venetië, waar ik in een prachtig achttiende-eeuws palazzo een kleinschalige uitvoering van de opera Il barbiere di Siviglia heb meegemaakt. Het orkest bestond uit een zestal musici en de acteurs/zangers liepen gewoon tussen het publiek door in de zalen die grotendeels door kaarslicht werden verlicht. Het had iets buitengewoon authentieks. Ik kon me bij wijze van spreken zo voorstellen dat de achttiende-eeuwse eigenaars van het palazzo zouden binnenstappen, tevreden over het onthaal dat zij aan hun gasten boden.

Welk nut heeft geschiedenis volgens u?

Geschiedenis leidt tot horizonverruiming in de tijd. Wie andere tijden kent, vindt de omstandigheden in zijn eigen tijd minder vanzelfsprekend, niet alleen omdat hij weet dat het ooit heel anders geweest is, maar ook omdat hij zich realiseert dat het heden zoals het is, grotendeels door toevallige ontwikkelingen is bepaald. Daar kun je grote en kleine voorbeelden van geven. Het bestaan van Nederland binnen de huidige grenzen heeft te maken met de toevallige afloop van krijgshandelingen tijdens de Tachtigjarige Oorlog, waardoor Vlaanderen, Brabant en Limburg tussen twee mogendheden opgedeeld raakten. Ook de niet zo bedoelde stichting van België die voortvloeide uit de opstand van 1830, heeft ermee te maken. Toch denken de meeste mensen dat het vanzelfsprekend is dat Nederland er is en dat er Nederlanders zijn zoals ze er tegenwoordig zijn. De arrogantie van het heden als zijnde de maat van alle dingen wordt door geschiedenis – als het goed is – fundamenteel ter discussie gesteld. Echte geschiedenis kan alleen bestaan in een democratie, maar een echte democratie kan ook alleen bestaan dankzij historisch denken.

Welke historische studie of welke historische roman maakte de meeste indruk op u?

De roman van Jan Siebelink over Margaretha van Parma: Margaretha (Bezige Bij, 2002). De figuur van de landvoogdes komt gewoonlijk zomaar in onze geschiedenisboeken binnenvallen als zij bij het vertrek van Filips II in 1559 benoemd wordt. Dan speelt ze even een rol gedurende het wonderjaar 1566 en net zo plotseling als ze binnenkwam, is ze weer vertrokken. Maar wie was zij eigenlijk? Hoe hield ze zich staande tussen opstandige Nederlandse edelen en een bedillige halfbroer in Spanje die haar overlaadde met brieven en instructies?

Wat is voor u een belangrijke lieu de mémoire?

Voor mijn studenten noem ik altijd de Stadhuisbrug in Utrecht, de plaats waar in 1785 de Utrechtse burgerij onder leiding van rechtenstudent Pieter Philip Jurriaan Quint Ondaatje samendromde en zo lang doorging met druk uitoefenen op de regenten dat uiteindelijk de eerste Nederlandse democratie in Utrecht werd gevestigd. Er is echter op die plaats niets wat daaraan herinnert. Evenmin is er een gedenkteken voor Ondaatje, die was geboren uit het huwelijk op Ceylon tussen de Nederlandse Hermina Quint en een uit een Sri Lankaanse familie Ondaatje ('Ondachi') afkomstige predikant – en daarom volgens de huidige Nederlandse maatstaven een allochtoon. Voor de multiculturele samenleving van nu is het toch een mooi verhaal dat de eerste Nederlandse democratie haar ontstaan voor een belangrijk deel aan het optreden van een allochtoon te danken heeft. ■